

Wojciech J. Kosior¹

Odpowiedzialność karna za pisanie prac dyplomowych na zlecenie i za posługiwanie się nimi

Streszczenie

Artykuł stanowi analizę prawną zachowania polegającego na przedłożeniu niesamodzielnie napisanej pracy dyplomowej przez studenta w celu uzyskania dyplomu potwierdzającego ukończenie studiów i następnie posłużenia się przez niego tak uzyskanym dyplomem. Analizą objęto także konsekwencje prawne dla osoby zajmującej się pisanem takich prac na zlecenie. Dodatkowo omówiono także skutki administracyjnoprawne uzyskania takiego dyplomu.

Słowa kluczowe

Dyplom, praca licencjacka, praca magisterska, prokurator, uniwersytet, ukończenie studiów, art. 272 k.k., art. 273 k.k., prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

1. Wstęp

Powszechnie wiadomo, że ukończenie studiów wyższych wiąże się z koniecznością przygotowania pracy dyplomowej i następnie jej tak zwanej „obrony” przed powołaną do tego komisją składającą się z nauczycieli akademickich, a w tym z promotora i recenzenta. Niestety, ostatnimi czasy, również powszechna stała się wśród studentów ostatnich roczników studiów praktyka zamawiania i kupowania gotowych prac licencjackich czy magisterskich i następnie ich prezentowania jako własnych. O popularności tego procederu świadczy w zasadzie nieograniczony dostęp do ogłoszeń osób oferujących przygotowanie takiej pracy w zamian za korzyść majątkową. Skala takich ogłoszeń rozciąga się od pojedynczych, indywidualnie składanych ofert, aż po istnienie całych zbiorowych serwisów internetowych proponujących przygoto-

---

¹ Dr Wojciech J. Kosior, LL.M., adiunkt w Instytucie Nauk Prawnych Uniwersytetu Rzeszowskiego, Zastępca Prokuratora Rejonowego dla miasta Rzeszów. ORCID: 0000-0002-4710-4523.

wanie pracy z każdej dziedziny nauki i w zasadzie na każdym poziomie edukacji, czasami sięgając nawet rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

Wydaje się, że popularność kupowania prac dyplomowych i wykorzystywania ich do ukończenia studiów nie idzie w parze ze świadomością konsekwencji grożących za tego typu zachowania. Tymczasem konsekwencje mogą dotyczyć nie tylko osoby studenta, który pracę zakupił i posłużył się nią na uczelni w celu ukończenia studiów, ale także osoby, która taką pracę na jego zlecenie napisała. Co więcej, skutki te aktualizują się zarówno na gruncie prawa karnego, jak również prawa administracyjnego w przypadku osoby, która tak uzyskaną pracą się posłużyła dla celów ukończenia studiów.

Celem niniejszego opracowania jest zbiorcze przedstawienie aktualnych uregulowań poświęconych konsekwencjom prawnym za zamówienie, przygotowanie pracy dyplomowej i następnie posłużenie się nią na uczelni w celu ukończenia studiów. W głównej mierze tekst dotyczy konsekwencji karnych z jednoczesnym przedstawieniem skutków administracyjnych uzyskania dyplomu ukończenia studiów uzyskanego między innymi na podstawie zakupionej pracy dyplomowej.

2. Samodzielnie opracowana praca dyplomowa jako wymóg ukończenia studiów

Problematyka studiów, a w szczególności zasad związanych z ich ukończeniem, uregulowana została w ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 574 z dnia 11 marca 2022 r.).

Z punktu widzenia poruszanych zagadnień najistotniejszy jest art. 76 ustawy, który stanowi o warunkach ukończenia studiów i wydania dyplomu ich ukończenia². Zgodnie z ust. 1 tego przepisu warunkiem ukończenia studiów i uzyskania dyplomu ukończenia studiów jest: (1) uzyskanie efektów uczenia się określonych w programie studiów, którym przypisano co najmniej: (a) 180 punktów ECTS – w przypadku studiów pierwszego stopnia, (b) 90 punktów ECTS – w przypadku studiów drugiego stopnia, (c) 300 punktów ECTS – w przypadku jednolitych studiów magisterskich trwających 9 albo 10 semestrów, (d) 360 punktów ECTS – w przypadku jednolitych studiów magisterskich trwających 11 albo 12 semestrów; (2) złożenie egzaminu dyplomowego; oraz (3) pozytywna ocena pracy dyplomowej – w przypadku

---

² Por. A. Bagieńska-Masiota, Praca dyplomowa jako element uzyskania dyplomu ukończenia studiów, potwierdzającego osiągnięcie określonych kwalifikacji, Państwo i Prawo 2019, nr 4, s. 100–110; J. M. Zieliński, (w:) H. Izdebski, J. M. Zieliński, Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz, wyd. II, LEX/el. 2021, art. 76, tezy 1–7.

studiów drugiego stopnia i jednolitych studiów magisterskich, a w przypadku studiów pierwszego stopnia, o ile przewiduje to program studiów.

Z powyższego zatem wynika, że w przypadku studiów praca dyplomowa może przybrać postać bądź pracy licencjackiej lub inżynierskiej (w przypadku studiów pierwszego stopnia) albo pracy magisterskiej (w przypadku studiów drugiego stopnia i jednolitych studiów magisterskich).

Ustawodawca w art. 76 ust. 2 cytowanej wyżej ustawy zdefiniował też pracę dyplomową jako samodzielne opracowanie zagadnienia naukowego, artystycznego lub praktycznego albo dokonanie techniczne lub artystyczne, prezentujące ogólną wiedzę i umiejętności studenta związane ze studiami na danym kierunku, poziomie i profilu oraz umiejętności samodzielnego analizowania i wnioskowania.

Jak wynika z samej literalnej treści wskazanego przepisu, praca dyplomowa musi mieć charakter samodzielny. Ten wymóg jest konsekwencją tego, że praca dyplomowa stanowi opracowanie, sporządzane przez osobę zainteresowaną uzyskaniem dyplomu i przez to jest *sui generis* testem jej indywidualnych umiejętności. Treść takiej pracy odzwierciedla wyłącznie poziom umiejętności jej autora³.

W kontekście tej wspomnianej samodzielności warto zwrócić uwagę na częściowo już nieaktualny pogląd wyrażony przez P. Steca⁴, który zauważył, że sformułowanie o samodzielności mogłoby sugerować, że student powinien przygotować ją bez niczyjej pomocy, zaś literalna wykładnia tego przepisu prowadziłaby do paradoksu bowiem okazałoby się, że studentowi ustawa stawia w tym względzie ostrzejsze wymagania, niż doktorantowi, który swoją rozprawę przygotowuje pod opieką naukową sprawowaną przez promotora lub promotorów albo przez promotora i promotora pomocniczego. Autor tego poglądu dalej zauważa, że doktorat jest przygotowywany pod okiem mentora, a w przypadku prac dyplomowych takiego wymogu nie ma. Za zbyt daleko idący, zdaniem P. Steca, należałoby jednak uznać wniosek, że dyplomant nie może pozostawać pod opieką nauczyciela akademickiego, albowiem ze względów dydaktycznych fatalne, byłoby zezwolenie w regulaminie studiów na przygotowanie pracy dyplomowej bez opieki promotora i jedynie po zaliczeniu kursu z zakresu metodologii nauk. Pogląd ten stracił częściowo na aktualności, bowiem w obecnie obowiązującej ustawie w art. 76 ust. 3 przewidziano, że w przypadku studiów drugiego stopnia i jednolitych studiów magisterskich praca dyplomowa jest przygotowywana pod kierunkiem osoby, która posiada co najmniej stopień doktora.

---

³ Por. wyrok WSA w Warszawie z dnia 17 listopada 2020 r., sygn. II SAB/Wa 101/20, LEX nr 3116451.

⁴ P. Stec, (w:) P. Chmielnicki (red.), Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz, LEX/el. 2017, art. 167(a), teza 3.

W podobnym tonie zapatruje się na ustawowy wymóg samodzielności M. Dokowicz⁵ wskazując, że wymóg ten budzi pewne kontrowersje w literaturze i mimo, że jest uznawany za nadmierny i nieracjonalny, to stanowi on jednak konsekwencję przyznania studentom wyłącznych praw autorskich do pracy dyplomowej.

Moim też zdaniem przyczyn wprowadzenia przez ustawodawcę wymogu samodzielności opracowania pracy dyplomowej przez studenta można upatrywać również w innych powodach niż tylko w dyskusjach na temat konieczności zapewnienia opieki naukowej sprawowanej przez promotora, czy w potrzebie zapewnienia praw autorskich. Mianowicie w ostatnich dwudziestu latach w Polsce w sposób niemal nieograniczony upowszechniła się praktyka studiowania co jest efektem między innymi przyjęcia niewystarczających wymogów selekcyjnych dla kandydatów na studia i to skutkowało niskimi pozycjami polskich uczelni w rankingach⁶. Obniżenie wymogów dla kandydatów na studia musiało w sposób oczywisty przełożyć się na zdolność do ich ukończenia. W odpowiedzi na brak umiejętności wystarczających do ukończenia studiów, a zwłaszcza do zaliczenia najbardziej wymagającej części polegającej na przygotowaniu pracy dyplomowej, zareagował rynek usług oferujących przygotowanie za studenta całej pracy⁷. Jak zasygnalizowano już wcześniej, rynek ten działa w sposób tak zaawansowany i otwarty, że nikt w zasadzie nie próbuje nawet kwestionować jego istnienia i praktycznie każda uczelnia musi mierzyć się z problemem przedkładania przez studentów zakupionych prac dyplomowych. Nie jest zatem wykluczone, że wymóg samodzielnego opracowania pracy dyplomowej, przy jednoczesnym jego pominięciu w przypadku chociażby doktorantów, można postrzegać jako wyraźne zaakcentowanie dezaprobaty legislacyjnej dla powszechnej praktyki zamawiania i kupowania prac dyplomowych. Ustawodawca wprowadzając wymóg samodzielności do ustawowych przesłanek ukończenia studiów z art. 76 ust. 1 ustawy, stworzył w zasadzie bardzo prostą w zastosowaniu podstawę do unieważniania wydanych w takich wypadkach dyplomów ukończenia studiów – o czym w dalszej części opracowania.

Na marginesie uwag o wymogu „samodzielności” pracy dyplomowej warto też rozważyć czy ustawodawca nie miał na myśli warunku, aby praca dyplomowa stanowiła samodzielne – w sensie strukturalnym – opracowanie

⁵ M. Dokowicz, (w:) J. Woźnicki (red.), Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz, Warszawa 2019, art. 76, teza 5.

⁶ Por. Raport Najwyższej Izby Kontroli (Departament Nauki, Oświaty red. i Dziedzictwa Narodowego) System oceny jakości kształcenia w szkołach wyższych. Lata 2015–2017, Warszawa 2018. Zob. też: M. Dwórnik, Efektywność i jakość w szkolnictwie wyższym, Warszawa 2018 (niepublikowana rozprawa doktorska).

⁷ O zjawisku zob.: B. Bielska, „Magisterkę kupię”. Przedstawianie cudzych prac dyplomowych jako dysfunkcyjna innowacyjna strategia edukacyjna, Kultura i Edukacja 2015, nr 3 (109), s. 135–155.

zagadnienia naukowego. Przykładowo bowiem w przypadku warunków nadania stopnia doktora habilitowanego (art. 219 cytowanej wyżej ustawy) przewidziano, że stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która między innymi posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: 1 monografię naukową lub 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych. W tym przypadku dorobkiem habilitanta może być wspomniany cykl artykułów naukowych albo monografia naukowa, która wówczas jest strukturalnie samodzielnym opracowaniem zagadnienia naukowego (w odróżnieniu od cyklu publikacji, który już cechy samodzielności w sensie strukturalnym nie posiada). Pytanie zatem czy ustawodawca wymagając od studenta przedłożenia pracy będącej samodzielnym opracowaniem nie chciał wykluczyć w tym przypadku możliwości przedłożenia cyklu artykułów, które taką pracę by zastąpiły.

W mojej ocenie pogląd taki należy wykluczyć, a wymóg samodzielności pracy dyplomowej należy wyłącznie łączyć z tym, aby praca ta była samodzielnie (w sensie osobiście) przygotowana przez dyplomanta. Po pierwsze trudno w ogóle wyobrazić sobie sytuację, że student opracowałby cykl publikacji naukowych, na podstawie których ukończyłby studia i uzyskał dyplom, skoro takiej możliwości nie ma nawet osoba ubiegająca się o stopień naukowy doktora. Ponadto analiza przykładowych regulaminów sporządzania prac dyplomowych pokazuje, że uczelnie wymóg samodzielności łączą właśnie z osobistym jej opracowaniem przez dyplomanta⁸. Każdorazowo też dyplomant obowiązany jest przedłożyć oświadczenie o samodzielnym wykonaniu pracy⁹, co stanowi bezpośrednie odesłanie do wymogu ustawowego. Taka konstrukcja oświadczenia dodatkowo wyklucza, aby samodzielny charakter pracy dyplomowej łączyć z jej strukturalną jednolitością.

---

⁸ Por. uchwała nr RD/11/4/2020 Rady Dydaktycznej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 30 kwietnia 2020 r. (zob. § 3 ust. 7: „Praca dyplomowa jest samodzielną pracą studenta”); uchwała XXIV–31.9/19 Senatu UMCS (zob.: ust. III, pkt 1: „Praca dyplomowa jest samodzielnym opracowaniem pisemnym, w ramach którego student podejmuje rozwiązanie określonego problemu teoretycznego lub praktycznego. Jest przygotowywana indywidualnie pod kierunkiem nauczyciela akademickiego, będącego opiekunem pracy”). Załącznik do Regulaminu studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych magisterskich w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie (zob.: § 6 ust. 4: „Promotor sprawuje kontrolę samodzielności przygotowania pracy przez studenta. W przypadku podejrzenia, iż pracę dyplomową lub jej fragmenty przygotowano niesamodzielnie, promotor przekazuje niezwłocznie taką informację do właściwego dziekana i odmawia przyjęcia pracy”).

⁹ Por. przykładowo: zarządzenie nr 228/2021 Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 1 grudnia 2021 r.

3. Odpowiedzialność karna za posłużenie się zamówioną pracą dyplomową

Wyjaśniając podstawę odpowiedzialności karnej związanej z procederem tworzenia prac dyplomowych na zlecenie i następnie posługiwania się nimi na uczelni trzeba najpierw spojrzeć z prawnego punktu widzenia na całą procedurę złożenia pracy dyplomowej, złożenia egzaminu dyplomowego i następnie wydania dyplomu ukończenia studiów. Jest to konieczne, ponieważ rozważania o odpowiedzialności karnej zarówno dla zamawiającego pracę dyplomową jak i dla osoby piszącej ją na zamówienie aktualizują się wówczas, jeżeli towarzyszą temu okoliczności składania i „obrony” pracy dyplomowej na uczelni i następnie posługiwania się tak uzyskanym dyplomem. Samo tylko zlecenie przygotowania pracy naukowej na określony temat na wyłączne potrzeby poznawcze samego zainteresowanego, i przez to napisanie takiej pracy przez przyjmującego zlecenie nie wywoła skutków karnych.

Jak już wcześniej wskazano do warunków ukończenia studiów zalicza się między innymi złożenie egzaminu dyplomowego i pozytywną oceną pracy dyplomowej. Formalnie patrząc, w większości przypadków dyplomant przedkłada pracę dyplomową promotorowi i recenzentowi, a następnie zdaje egzamin dyplomowy przed komisją, w skład której wchodzi między innymi promotor i recenzent. Kolejno komisja składa podpisy pod dokumentem w postaci protokołu z egzaminu dyplomowego, do którego załącza się recenzje promotora i recenzenta. Dokumenty te przekazywane są następnie do dziekana (kierownika jednostki organizacyjnej prowadzącej kształcenie na kierunku w ramach uczelni) i ostatecznie do rektora. Obydwoje to jest, zarówno rektor jak i dziekan składają swoje podpisy pod dyplomem, który potwierdza wykształcenie wyższe oraz tytuł zawodowy. Taki dyplom może być następnie przez zainteresowanego wykorzystany na dalszych etapach, na przykład poprzez jego przedłożenie u pracodawcy wymagającego od kandydata wyższego wykształcenia.

W przypadku gdy dyplomant w opisanej wyżej sytuacji posłuży się zakupioną i nienapisaną przez siebie pracą dyplomową, to w pierwszej kolejności rozważyć należy odpowiedzialność karną z art. 272 k.k. Zgodnie z tym przepisem kto wyludza poświadczenie nieprawdy przez podstępne wprowadzenie w błąd funkcjonariusza publicznego lub innej osoby upoważnionej do wystawienia dokumentu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3¹⁰.

Znamiona przestępstwa z art. 272 k.k. aktualizują się w omawianym przypadku w następujący sposób.

---

¹⁰ O przestępstwie wyludzenia podstępem poświadczenia nieprawdy szerzej zob. J. Szczępińska, *Przestępstwo fałszu intelektualnego w ustawodawstwie, judykaturze i doktrynie*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 2001, nr 9, s. 61–79.

Po pierwsze, dyplomant mając świadomość tego, że ustawowym warunkiem do ukończenia studiów (z art. 76 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) jest przedłożenie samodzielnie opracowanej pracy dyplomowej i uzyskanie z niej pozytywnej oceny, przedkłada najpierw promotorowi i recenzentowi, a przez to i komisji egzaminacyjnej nie-napisaną przez siebie pracę, prezentując ją jako własną. W tym zachowaniu realizuje znamię podstępnego wprowadzenia w błąd co do tego, że składana przez niego praca została opracowana przez niego samodzielnie. Sąd Najwyższy trafnie podkreśla, że: „podstępne wprowadzenie w błąd” w rozumieniu art. 272 k.k. oznacza szczególną, a nie (jak na przykład przy art. 286 § 1 k.k.) zwykłą formę „wprowadzenia w błąd”. Dla wypełnienia znamion przestępstwa określonego w art. 272 k.k. nie wystarcza samo złożenie nieprawdziwego oświadczenia, ale konieczne jest podjęcie jeszcze pewnych działań, na przykład przebiegłych, pozorujących jego zgodność z rzeczywistością i utrudniających wykrycie nieprawdy”. Sąd Najwyższy podkreślił, że „samo kłamstwo nie stanowi jeszcze podstępnego zabiegu, a staje się nim dopiero w połączeniu z zachowaniem sprawcy, które jego kłamliwym twierdzeniom daje pozór prawdy. Powyższe zapatrywania prawne w pełni odnoszą się do znamienia strony przedmiotowej czynu zabronionego, określonego w art. 272 k.k. Niewątpliwie jest, że sprawca, używając podstępnych zabiegów, pozoruje zgodność przebiegu zdarzenia z rzeczywistością, a tym samym utrudnia odkrycie prawdy o tym zdarzeniu”¹¹.

W przypadku studenta opracowującego pracę dyplomową pod opieką promotora możemy mówić o podstępnym w prowadzeniu w błąd, albowiem od samego początku pisania pracy bierze on udział w organizowanych przez niego seminariach, składa cykliczne zapewnienia i sprawozdania z postępu pracy, otrzymuje zaliczenia z seminariów, przesyła poszczególne rozdziały pracy do oceny. Zatem nie mamy w takim przypadku do czynienia ze zwykłym wprowadzeniem w błąd, które na przykład mogłoby polegać na samym tylko końcowym oświadczeniu, że praca została napisana przez studenta, ale na proces wprowadzania w błąd składają wyżej opisane czynności niekiedy trwające dwa lata akademickie odpowiadające czasowi trwania seminarium dyplomowego. Bez wątpienia zatem można mówić o cesze podstęp-

---

¹¹ W. Wróbel, T. Sroka, (w:) Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. 212–277d, A. Z o l l (red.), Warszawa 2017, art. 272, teza 6 i tam przywołane: wyrok SN z dnia 4 czerwca 2003 r., sygn. WA 26/03, OSNKW 2003, nr 9–10, poz. 83, z glosą S. Przyjemskiego, PiP 2004, nr 5, s. 121–123; wyrok SA w Krakowie z dnia 8 marca 2001 r., sygn. II AKa 33/01, KZS 2001/5, poz. 28; wyrok SN z dnia 5 kwietnia 2011 r., sygn. II KK 267/10, LEX nr 794972; wyrok SN z dnia 26 listopada 2014 r., sygn. II KK 138/14, OSNKW 2015, nr 4, poz. 35, z glosą J. Piórkowskiej-Flieger, OSP 2015/9, poz. 81; wyrok SA w Katowicach z 29 lipca 2016 r., sygn. II AKa 479/15, LEX nr 2139377; wyrok SN z dnia 16 grudnia 2016 r., sygn. II KK 314/16, LEX nr 2178700 oraz postanowienie SN z dnia 7 października 2008 r., sygn. II KK 142/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 1975.

ności w takiej sytuacji rozumianej jako przedsięwzięcie szeregu przebiegłych i pozorujących zgodność z rzeczywistością zabiegów.

Drugie ze znamion przestępstwa z art. 272 k.k. materializuje się w sytuacji, gdy to podstępne wprowadzenie w błąd dotyczy funkcjonariusza publicznego lub innej osoby upoważnionej do wystawienia dokumentu. Definicja funkcjonariusza publicznego uregulowana została w art. 115 § 13 k.k. Nie ulega wątpliwości, że w analizowanym przypadku funkcjonariuszami publicznymi będą dziekan (lub inny kierownik jednostki organizacyjnej prowadzącej kierunek studiów w ramach uczelni) i przede wszystkim rektor uczelni, którzy na wystawiają i podpisują się pod dyplomem ukończenia studiów. Oczywiście cecha funkcjonariuszy publicznych odnosić się będzie do organów uczelni publicznych, zaś w przypadku uczelni niepublicznych wystąpią „inne osoby upoważnione do wystawienia dokumentu”, co z punktu widzenia skutków z art. 272 k.k. jest tożsame. W literaturze wyrażono też pogląd, że także członkowie komisji egzaminacyjnej przed którą dyplomant „broni” swoją pracę mogą być zaliczani do kategorii opisanych wyżej osób¹². Należy pogląd ten uznać za trafny, ponieważ członkowie komisji egzaminacyjnej podpisują się pod protokołem z egzaminu dyplomowego, w którym potwierdzają złożenie egzaminu i przedstawienie samej pracy dyplomowej, zaś taki protokół następnie stanowi podstawę do decyzji o wystawieniu dyplomu ukończenia studiów. Słuszne jest również stanowisko A. Lacha i K. Skowrońskiego, którzy przyjęli, że już samo przedłożenie niesamodzielnej pracy promotorowi (recenzentowi) może być kwalifikowane jako usiłowanie wyłudzenia poświadczenia nieprawdy (art. 13 § 1 k.k. w związku z art. 272 k.k.). Zdaniem autorów praca magisterska (licencjacka) ma być samodzielnym, autorskim opracowaniem studenta, wykonanym pod kierownictwem promotora prowadzącego seminarium. Pozytywna ocena pracy warunkuje dopuszczenie studenta do egzaminu dyplomowego oraz stanowi jeden ze składników końcowej oceny wpisywanej do dyplomu ukończenia studiów. Dlatego recenzje pracy należy – jak się wydaje – traktować jako dokument w rozumieniu art. 115 § 14 k.k., czyli dowód okoliczności mającej znaczenie prawne. Tą okolicznością jest zdobycie wiedzy bądź umiejętności niezbędnych dla uzyskania określonego tytułu zawodowego, którego wyrazem jest między innymi samodzielne napisanie pracy z danej dziedziny wiedzy¹³.

W tym miejscu należy także wskazać, że zarówno dyplom ukończenia studiów wyższych jak również protokół sporządzany przez komisję egzaminacyjną nosi cechy dokumentu, o którym mowa w art. 272 k.k., ponieważ wpisuje się w definicję dokumentu z art. 115 § 14 k.k. rozumianego jako każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone

¹² J. Marciniak, M. Marciniak, Plagiat prac naukowych – wybrane zagadnienia, *Radca Prawny* 2012, nr 1, s. 12–16.

¹³ A. Lach, K. Skowroński, *Magister na zamówienie*, *Rzeczpospolita PCD* 2004, nr 7, s. 19.

prawo, albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne¹⁴.

Finalnym znamieniem z art. 272 k.k. jest wyłudzenie poświadczenia nieprawdy. Co prawda w treści przepisu znamię to wymieniane jest w pierwszej kolejności, to jednak dla przejrzystości rozważań prezentuję je jako ostatnie, bowiem to wyłudzenie jest ściśle powiązane z podstępnym wprowadzeniem w błąd. Najpierw bowiem następuje podstępne wprowadzenie w błąd funkcjonariusza publicznego lub innej osoby upoważnionej do wystawienia dokumentu, aby w konsekwencji wyłudzić poświadczenie nieprawdy. Poprzez wyłudzenie, w tym konkretnym przypadku, należy rozumieć otrzymanie dokumentu, który zawiera poświadczenie nieprawdy. Koniecznym jest także podstępny charakter działań sprawcy. Przepis zawęża rozumienie słowa „wyłudzać” do podstępnego wprowadzenia w błąd¹⁵. Innymi słowy student wprowadzając podstępnie uczelnię i jej organy w błąd co do tego, że samodzielnie opracował pracę dyplomową, wyłudza tym samym dokument w postaci dyplomu, w którym poświadczona została nieprawda w postaci tego, że spełnił on ustawowe wymagania do ukończenia studiów. Pozorując samodzielną twórczość, sprawca wprowadza więc w błąd, czym wypełnia przesłankę „wyłudzenia”, ujętą w ograniczonym zakresie w treści art. 272 k.k. Uzyskany przez niego tą drogą dyplom stanowi poświadczenie nieprawdy we wskazanym wcześniej rozumieniu¹⁶.

W przypadku zaś, gdyby studentowi nie udało się zrealizować w pełni zamierzonego celu w postaci uzyskania dyplomu na podstawie zamówionej pracy, ponieważ na przykład zostałyby to wykryte przez uczelnię, to wówczas taka osoba będzie mogła ponieść odpowiedzialność karną za usiłowanie popełnienia przestępstwa. W takim wypadku należy zastosować kwalifikację prawną z art. 272 k.k. w związku z art. 13 § 1 k.k., a więc usiłowanie popełnienia wskazanego czynu, za które zgodnie z art. 14 k.k. sprawca ponosić będzie odpowiedzialność w granicach zagrożenia przewidzianego w art. 272 k.k.¹⁷

Konsekwencje karne dla studenta, który uzyskał w opisany sposób dyplom ukończenia studiów mogą nie kończyć się wyłącznie na art. 272 k.k., ale w zależności od tego w jaki sposób posłuży się on takim dyplomem, to może dodatkowo narazić się na odpowiedzialność z art. 273 k.k., który stanowi, że kto używa dokumentu określonego w art. 271 k.k. lub 272 k.k., podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Przykładowo, jeżeli dyplom ukończenia studiów jest warunkiem ko-

---

¹⁴ O dokumencie w rozumieniu prawa karnego materialnego, zob.: P. Ochman, Spór o pojęcie dokumentu w prawie karnym, *Prokuratura i Prawo* 2009, nr 1, s. 20–37.

¹⁵ J. Błachut, Prawne konsekwencje tworzenia prac dyplomowych na zlecenie, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 5, s. 153–162 i literatura tam cytowana.

¹⁶ *Ibidem*, s. 153–162.

¹⁷ *Ibidem*, s. 153–162.

niecznym do zatrudnienia lub na przykład do kontynuowania edukacji, (na aplikacjach, studiach podyplomowych i tym podobne), to przedstawienie takiego dyplomu uzyskanego na podstawie nienapisanej przez siebie pracy dyplomowej kwalifikowane będzie jako użycie dokumentu, to jest w tym przypadku dyplomu poświadczającego nieprawdę.

W literaturze zasadniczo występuje zgodność co do tego, że taki student, a następnie absolwent ponosić będzie odpowiedzialność karną z art. 272 k.k. i art. 273 k.k. Zdaniem K. Pytlak zlecenie stworzenia pracy, której złożenie i obrona jest podstawą uzyskania tytułu zawodowego lub naukowego, stanowi szczególny przypadek umowy ghostwritingowej, a powyższe przestępstwo jest [...] obwarowane także odpowiedzialnością z tytułu wyłudzenia poświadczenia nieprawdy z art. 272 k.k. oraz posługiwania się sfałszowanym dokumentem z art. 273 k.k.¹⁸ Podobnie M. i J. Marciniak wskazali, że osoba, która w wyżej opisany sposób uzyskuje dyplom ukończenia studiów wyższych, a następnie go używa, na przykład aplikując o pracę, popełnia kolejne przestępstwo, to jest występki z art. 273 k.k. Przestępstwa używania poświadczającego nieprawdę dokumentu może dopuścić się bowiem każdy, kto posługuje się dokumentem wiedząc, że zawiera on w swojej treści obiektywnie nieprawdziwe informacje mające znaczenie prawne¹⁹.

Zdaniem Z. Cwiąkalskiego osoba, która zamówiła pracę dyplomową i przypisała sobie jej autorstwo poniesie również odpowiedzialność karną z art. 115 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Przepis ten stanowi, iż „kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd, co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3”. Nie ulega wątpliwości, iż osoba dopuszczająca się wskazanej czynności bez zgody twórcy, spełnia przesłanki tej normy, wprowadzając członków komisji egzaminacyjnej w błąd, co do autorstwa pracy, która stanowi utwór w rozumieniu ustawy²⁰.

J. Błachut zwraca jednak uwagę na wątpliwości doktrynalne, czy w tym przypadku zgoda twórcy utworu na przywłaszczenie autorstwa nie uchyla bezprawności czynu, ostatecznie przyznając, że nie istnieje możliwość wyłączenia bezprawności przypisania sobie autorstwa utworu poprzez zgodę jego rzeczywistego twórcy²¹.

¹⁸ K. Pytlak, Ghostwriting i pokrewne zjawiska nieprawidłowej atrybucji autorstwa w świetle polskiego prawa, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 2016, nr 4, s. 99–129.

¹⁹ J. Marciniak, M. Marciniak, *op. cit.*, s. 12–16.

²⁰ J. Błachut, *op. cit.*, s. 153–162 i tam cytowany Z. Cwiąkalski z powołaniem na tekst: „Trzeba zmienić przepisy” – rozmowa z prof. Z. Cwiąkalskim, *Rzeczpospolita* z dnia 12 maja 2004 r., nr 110.

²¹ J. Błachut, *op. cit.*, s. 153–162. Zob. jeszcze: A. Bagińska-Masioła, Praca dyplomowa jako przedmiot prawa autorskiego, *Acta Iuris Stetinensis* 2017, nr 18(2), s. 5–28.

W tym miejscu zaakcentować należy, że pomimo pewnych różnic w poglądach, w doktrynie dominuje stanowisko zgodnie z którym nie ma znaczenia dla uchylenia odpowiedzialności karnej z art. 115 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych zgoda dysponenta dobra, a więc faktycznego autora pracy. Zgoda taka na wykorzystanie utworu jako własnego jest prawnie nieskuteczna. Ze względu na charakter dobra nie wchodzi bowiem w rachubę kontratyp tzw. zgody pokrzywdzonego²². Inaczej mówiąc, za zgodą autora inna osoba nie może przypisać sobie autorstwa cudzego utworu. W wymiarze praktycznym prezentowane zagadnienie jest szczególnie aktualne w odniesieniu do opracowań tworzonych w trakcie studiów wyższych. Chodzi o problem odpowiedzialności karnej osób oferujących do sprzedaży gotowe prace magisterskie czy licencjackie lub przygotowujących je na zamówienie, jak i osób nabywających takie prace i przedstawiających je później jako własne. W literaturze zdecydowanie dominuje pogląd, zgodnie z którym nie może być w tym wypadku udzielona skutecznie zgoda przez autora takich opracowań. Nie jest bowiem generalnie dopuszczalne zrzeczenie się praw osobistych, z wyjątkiem działalności ghostwriterów, a więc osób zgadzających się na rozpowszechnianie swoich dzieł pod cudzym nazwiskiem i zarazem zobowiązujących do zachowania prawdziwego autorstwa utworu w tajemnicy²³.

Dlatego też należy przyjąć, że osoba, która zamówiła pracę dyplomową i następnie się nią posłużyła jak własną w celu uzyskania dyplomu powinna ponieść odpowiedzialność karną z art. 272 k.k. i z art. 115 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych i to niezależnie od tego, czy rzeczywisty autor pracy wyraził zgodę na przywłaszczenie autorstwa pracy, albowiem taka zgoda jest prawnie nieskuteczna.

W orzecnictwie można znaleźć przykłady kumulatywnej kwalifikacji przestępstwa z art. 272 k.k. i z art. 115 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, co wydaje się być trafną koncepcją, albowiem w pełni oddaje zawartość kryminalną takiego czynu²⁴.

---

²² Z. Ćwiąkałski, B. Górnikowska, (w:) Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, (w:) R. Markiewicz (red.), Ustawy autorskie. Komentarze. Tom II, Warszawa 2021, LEX/el., art. 115, teza 10.

²³ J. Raglewski, (w:) D. Flisak (red.), Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz, Warszawa 2015, LEX/el., art. 115, teza 10 i tam cytowany J. Błeszyński, Podstawy prawne i możliwości przeciwdziałania przywłaszczeniu sobie autorstwa cudzej twórczości w pracach dyplomowych, (w:) E. Wośik (red.), Raport o zasadach poszanowania autorstwa w pracach dyplomowych oraz doktorskich w instytucjach akademickich i naukowych, Warszawa 2005, s. 21.

²⁴ Wyrok SR w Szczecinie z dnia 22 grudnia 2016 r., sygn. IV K 912/14, LEX nr 2410111; wyrok SR w Świdnicy z dnia 12 marca 2013 r., sygn. II K 1002/11, LEX nr 1907122.

4. Odpowiedzialność karna za pisanie prac dyplomowych na zlecenie

Odpowiedzialności karnej może podlegać również osoba, która napisała pracę na zamówienie studenta, którą on następnie wykorzystał do ukończenia studiów.

Jak słusznie wskazuje J. Błachut²⁵ przykładem niebudzącym żadnych wątpliwości interpretacyjnych jest sytuacja, w której osoba pisząca pracę wprost oferuje (reklamuje) swoje usługi jako przygotowywanie prac dyplomowych w celu wykorzystania ich na egzaminie dyplomowym, to jest do ukończenia studiów. Wówczas taka osoba, wspólnie ze studentem, który zamówił taką pracę, odpowiadałaby jako współsprawca przestępstwa z art. 272 k.k.

W sytuacji zaś, gdy osoba trudniąca się pisaniem prac dyplomowych na zlecenie, jedynie oferuje napisanie takiej pracy bez konkretnego wskazania, że praca ta ma posłużyć studentowi do ukończenia studiów, to takie zachowanie można rozważać bądź jako podżeganie do popełnienia przestępstwa, bądź jako pomocnictwo. Niezależnie od przyjętej formy zjawiskowej sąd wymierza karę za podżeganie lub pomocnictwo w granicach zagrożenia przewidzianego za sprawstwo.

Pierwsza z wymienionych form zjawiskowych przestępstwa, to jest podżeganie, uregulowana jest w art. 18 § 2 k.k., który stanowi, że odpowiada za podżeganie, kto chcąc, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, nakłania ją do tego. Z uwagi na skutkowy charakter podżegania, którego efektem jest wzbudzenie u osoby nakłanianej decyzji popełnienia czynu zabronionego, nie stanowi podżegania wypadek, gdy bezpośredni wykonawca miał już wcześniej zamiar popełnienia czynu zabronionego lub podjął wcześniej decyzję wykonania określonego zachowania. Strona podmiotowa podżegania określona została stosunkowo restryktywnie, ustawa wymaga bowiem, aby nakłaniający działał z zamiarem bezpośrednim²⁶. Przenosząc powyższe rozważania na grunt analizowanej sytuacji związanej z kupowaniem pracy dyplomowej, osoba pisząca takie prace na zamówienie mogłaby ponieść odpowiedzialność za podżeganie do przestępstwa wyłudzenia nieprawdy (art. 18 § 2 k.k. w związku z art. 272 k.k.), gdyby wykazać, że jej zamiarem było to, aby student, który wcześniej tego nie planował, zamówił u niego pracę w celu popełnienia przestępstwa. Tymczasem głównym motywem działania osoby piszącej prace dyplomowe na zlecenie jest osiągnięcie korzyści majątkowej, a nie to, żeby student popełnił przestępstwo. Stąd

---

²⁵ J. Błachut, *op. cit.*, s. 159.

²⁶ P. Kardas, (w:) W. Wróbel, A. Zoł (red.), Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz do art. 1–52, wyd. V, Warszawa 2016, art. 18, tezy 142 i 146.

też trudne (aczkolwiek teoretycznie możliwe) byłoby przypisanie takiemu sprawcy odpowiedzialności z tytułu podżegania do przestępstwa.

Druga z wymienionych form zjawiskowych przestępstwa, to jest pomocnictwo, uregulowana jest w art. 18 § 3 k.k., który stanowi, że odpowiada za pomocnictwo, kto w zamiarze, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, swoim zachowaniem ułatwia jego popełnienie, w szczególności dostarczając narzędzie, środek przewozu, udzielając rady lub informacji; odpowiada za pomocnictwo także ten, kto wbrew prawnemu, szczególnemu obowiązki niedopuszczenia do popełnienia czynu zabronionego swoim zaniechaniem ułatwia innej osobie jego popełnienie. Osoba pisząca prace dyplomowe na zamówienie może ponieść odpowiedzialność za pomocnictwo do przestępstwa wyłudzenia nieprawdy (art. 18 § 3 k.k. w związku z art. 272 k.k.) w przypadku wykazania, że musiała ona chcieć, aby inna osoba dokonała przestępstwa, albo przewidywała możliwość dokonania przez inną osobę takiego czynu i na to się godziła. Jak sygnalizowano już wcześniej samo prowadzenie działalności polegającej na przygotowywaniu prac o charakterze naukowym nie jest co do zasady bezprawnej nic nie stoi na przeszkodzie, żeby taka osoba opracowała tekst naukowy na czyjeś zlecenie, o ile oczywiście nie pociągnie to za sobą wprowadzenia w błąd co do autorstwa tekstu. W przypadku zamawiania prac dyplomowych przez studentów, osoba pisząca musiałaby co najmniej przewidywać, że student wykorzysta taką pracę do posłużenia się nią w celu ukończenia studiów (popełnienia przestępstwa), lub co najmniej musiałaby się na to godzić. Zdaniem J. Błachuta próbować można by wykazać zamiar ewentualny twórcy, który przewidywałby możliwość tego, iż popełnia przestępstwo i godził się na to, lecz jego zdaniem jest to jednak kwestia bardzo trudna do udowodnienia, przyjmując wskazane założenie, iż zlecono sporządzenie pracy nie określając jej przeznaczenia²⁷. Zdaje się, że w doktrynie przyjęto, że osoba pisząca pracę dyplomową na zlecenie może ponieść odpowiedzialność karną z tytułu pomocnictwa do przestępstwa wyłudzenia nieprawdy. Trafnie w tym zakresie wskazali A. Lach i K. Skowroński, że od strony przedmiotowej dostarczenie studentowi rozprawy spełniającej kryteria kompletnej pracy magisterskiej lub licencjackiej będzie bez wątplenia ułatwieniem uzyskania poświadczenia nieprawdy. Zachowanie takie może być zakwalifikowane jako dostarczenie narzędzia służącego do popełnienia czynu zabronionego, a tym samym traktowane jako pomocnictwo do przestępstwa z art. 272 k.k. (art. 18 § 3 k.k. w związku z art. 272 k.k.), przy zastrzeżeniu właśnie, że towarzyszy mu zamiar – choćby ewentualny – wykorzystania pracy przez studenta²⁸.

---

²⁷ J. Błachut, *op. cit.*, s. 160.

²⁸ A. Lach, K. Skowroński, *op. cit.*, s. 19.

5. Skutki administracyjnoprawne posłużenia się zamówioną pracą dyplomową

Posłużenie się niesamodzielnie napisaną pracą i uzyskanie na jej podstawie dyplomu ukończenia studiów rodzi nie tylko wyżej opisane konsekwencje karne, ale także skutki tego zachowania rozciągają się na sferę administracyjnoprawną, co może prowadzić do stwierdzenia nieważności wydanego dyplomu.

Oby przybliżyć konsekwencje administracyjne uzyskania dyplomu na podstawie niesamodzielnej pracy, należy odwołać się do przepisów art. 77 ust. 5 cytowanej już ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz do art. 145 k.p.a. i art. 156 k.p.a., to jest przepisów regulujących procedurę wznowienia postępowania administracyjnego oraz stwierdzenia nieważności decyzji.

Zgodnie ze wspomnianym art. 77 ust. 5 ustawy w przypadku, gdy w pracy dyplomowej stanowiącej podstawę nadania tytułu zawodowego osoba ubiegająca się o ten tytuł przypisała sobie autorstwo istotnego fragmentu lub innych elementów cudzego utworu lub ustalenia naukowego, rektor, w drodze decyzji administracyjnej, stwierdza nieważność dyplomu.

Przepis art. 145 § 1 k.p.a. stanowi zaś, że w sprawie zakończonej decyzją ostateczną wznowia się postępowanie, jeżeli: (1) dowody, na których podstawie ustalono istotne dla sprawy okoliczności faktyczne, okazały się fałszywe; (2) decyzja wydana została w wyniku przestępstwa; (3) decyzja wydana została przez pracownika lub organ administracji publicznej, który podlega wyłączeniu stosownie do art. 24, 25 i 27 k.p.a.; (4) strona bez własnej winy nie brała udziału w postępowaniu; (5) wyjdą na jaw istotne dla sprawy nowe okoliczności faktyczne lub nowe dowody istniejące w dniu wydania decyzji, nieznanne organowi, który wydał decyzję; (6) decyzja wydana została bez uzyskania wymaganego prawem stanowiska innego organu; (7) zagadnienie wstępne zostało rozstrzygnięte przez właściwy organ lub sąd odmiennie od oceny przyjętej przy wydaniu decyzji (art. 100 § 2 k.p.a.); (8) decyzja została wydana w oparciu o inną decyzję lub orzeczenie sądu, które zostało następnie uchylone lub zmienione.

Przesłanki do stwierdzenia nieważności decyzji uregulowane zostały w art. 156 § 1 k.p.a., zgodnie z którym organ administracji publicznej stwierdza nieważność decyzji, która: (1) wydana została z naruszeniem przepisów o właściwości; (2) wydana została bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa; (3) dotyczy sprawy już poprzednio rozstrzygniętej inną decyzją ostateczną albo sprawy, którą załatwiono milcząco; (4) została skierowana do osoby niebędącej stroną w sprawie; (5) była niewykonalna w dniu jej wydania i jej niewykonalność ma charakter trwały; (6) w razie jej wykonania wywołałaby czyn zagrożony karą; (7) zawiera wadę powodującą jej nieważność z mocy prawa.

Dokonując analizy przypadku uzyskania dyplomu poprzez posłużenie się niesamodzielną pracą dyplomową należy zastanowić się nad tym, który administracyjny tryb (wznowienie postępowania czy stwierdzenie nieważności) będzie w tym przypadku właściwy oraz jaka przesłanka będzie decydująca.

W pierwszej kolejności wydawać by się mogło, że właściwym trybem mógłby być ten z art. 145 k.p.a., to jest procedura wznowienia postępowania administracyjnego z powołaniem się na przesłankę z § 1 pkt 2, to jest sytuację, w której decyzja (dyplom) wydana została w wyniku przestępstwa²⁹. Argumentem przemawiającym za tym trybem byłaby sytuacja, w której doszłoby do popełnienia wcześniej opisanego przestępstwa z art. 272 k.k., to jest podstępного wyłudzenia poświadczenia nieprawdy polegającego na przedłożeniu niesamodzielnie napisanej pracy dyplomowej.

Jednakże w analizowanym przypadku właściwą procedurą będzie stwierdzenie nieważności decyzji (dyplomu) z powołaniem się na art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a., to jest przy stwierdzeniu, że decyzja (dyplom) wydana została z rażącym naruszeniem prawa³⁰. W tym przypadku rażące naruszenie prawa polega na tym, że dyplom ukończenia studiów wydawany w trybie art. 77 ust. 1 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce został wydany z naruszeniem art. 76 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 2 ustawy, który do warunków ukończenia studiów zalicza pozytywną ocenę samodzielnie opracowanej pracy dyplomowej. Brak spełnienia tej przesłanki i wydanie dyplomu pomimo tego stanowić wówczas będzie rażące naruszenie prawa materialnego.

Dodatkowo stosowanie trybu z art. 156 § 1 k.p.a. z wyprzedzeniem procedury wznowieniowej z art. 145 § 1 k.p.a. przesądzone zostało już w orzecznictwie i doktrynie. Przyjęto bowiem, że zastosowanie trybu stwierdzenia nieważności decyzji powoduje następstwa prawne dalej idące niż zastosowanie trybu wznowienia postępowania i dlatego należy dać priorytet pierwszemu z nich³¹.

Organem właściwym do stwierdzenia nieważności dyplomu jest rektor, co wynika wprost z treści art. 77 ust. 4 pkt 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

---

²⁹ Por. Z. Kukuła, Wpływ przestępstwa na akty administracyjne, Samorząd Terytorialny 2013, nr 1–2, s. 137–148; G. Krawiec, Stwierdzenie sfalszowania dowodu (popełnienia przestępstwa) jako warunek wznowienia postępowania administracyjnego na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 i 2 k.p.a., Przegląd Prawa Publicznego 2008, nr 7–8, s. 87–105.

³⁰ Por. A. Nędzarek, Ewolucja znaczenia rażącego naruszenia prawa jako przyczyny nieważności decyzji administracyjnej w doktrynie i orzecznictwie, Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego 2019, nr 3, s. 43–65; E. Śladkowska, Wydanie decyzji administracyjnej bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa w ogólnym postępowaniu administracyjnym, Warszawa 2013, s. 261.

³¹ Wyrok NSA z dnia 17 stycznia 2006 r., sygn. II OSK 406/05, LEX nr 196451; wyrok NSA z dnia 21 listopada 2012 r., sygn. II OSK 1318/11, LEX nr 1291909; M. Jaśkowska, (w:) M. Wilbrandt-Gotowicz, A. Wróbel, M. Jaśkowska, Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego, LEX/el. 2022, art. 145, tezy 2–3.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że prokurator prowadzący postępowanie przygotowawcze przeciwko dyplomantowi, który posłużył się niesamodzielnie napisaną pracą dyplomową, po prawomocnym zakończeniu sprawy wyrokiem, powinien skorzystać ze swoich uprawnień wynikających z art. 182 k.p.a., to jest powinien wystąpić do właściwego rektora z wnioskiem o wszczęcie postępowania administracyjnego o stwierdzenie nieważności dyplomu.

6. Zakończenie

Jak wykazano w przedmiotowym opracowaniu, jednym z ustawowych warunków ukończenia studiów jest samodzielnie opracowanie pracy dyplomowej. Niestety powszechnym zjawiskiem stało się kupowanie przez studentów prac dyplomowych i następnie prezentowanie ich jako własnych. Zachowanie takie może pociągać za sobą odpowiedzialność karną dla studenta z art. 272 k.k., to jest za przestępstwo podstępnego wyłudzenia poświadczenia nieprawdy. Z racji tego, że w chwili zaprezentowania takiej pracy jako własnej dochodzi także do przywłaszczenia jej autorstwa to dla oddania pełnej zawartości kryminalnej czynu czyn taki należy kumulatywnie kwalifikować z art. 272 k.k. i z art. 115 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. W przypadku zaś gdy osoba, która ukończyła studia i otrzymała dyplom uzyskany na podstawie nienapisanej przez siebie pracy posłuży się nim na dalszych etapach kariery naukowej lub zawodowej to dodatkowo poniesie odpowiedzialność karną z art. 273 k.k., który penalizuje używanie dokumentu poświadczającego nieprawdę. Oprócz konsekwencji karnych, dla osoby, która swój dyplom uzyskała w taki sposób przewidziane są też skutki administracyjnoprawne prowadzące do stwierdzenia nieważności dyplomu. Dokonana analiza pokazuje, że również i osoba pisząca prace dyplomowe na zlecenie może ponieść odpowiedzialność karną i przykładowo odpowiadać za pomocnictwo do przestępstwa z art. 272 k.k.

Bibliografia

Literatura

1. Bagieńska-Masiota A., Praca dyplomowa jako element uzyskania dyplomu ukończenia studiów, potwierdzającego osiągnięcie określonych kwalifikacji, *Państwo i Prawo* 2019, nr 4, s. 100–110.
2. Bagieńska-Masiota A., Praca dyplomowa jako przedmiot prawa autorskiego, *Acta Iuris Stetinensis* 2017, nr 18(2), s. 5–28.

3. Bielska B., „Magisterkę kupię”. Przedstawianie cudzych prac dyplomowych jako dysfunkcyjna innowacyjna strategia edukacyjna, *Kultura i Edukacja* 2015, nr 3 (109), s. 135–155.
4. Błachut J., Prawne konsekwencje tworzenia prac dyplomowych na zlecenie, *Prokuratura i Prawo* 2005, nr 5, s. 153–162.
5. Błęszyński J., Podstawy prawne i możliwości przeciwdziałania przywłaszczeniu sobie autorstwa cudzej twórczości w pracach dyplomowych, (w:) E. Wosik (red.), *Raport o zasadach poszanowania autorstwa w pracach dyplomowych oraz doktorskich w instytucjach akademickich i naukowych*, Warszawa 2005, s. 21.
6. Ćwiąkałski Z., Górnikowska B., (w:) *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, (w:) R. Markiewicz (red.), *Ustawy autorskie. Komentarze. Tom II*, Warszawa 2021, LEX/el., art. 115, teza 10.
7. Ćwiąkałski Z., „Trzeba zmienić przepisy” – rozmowa z prof. Z. Ćwiąkałskim, (w:) *Rzeczpospolita* z dnia 12 maja 2004 r., nr 110.
8. Dokowicz M., (w:) J. Woźnicki (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, Warszawa 2019, art. 76, teza 5.
9. Dwórzniak M., *Efektywność i jakość w szkolnictwie wyższym*, Warszawa 2018 (niepublikowana rozprawa doktorska).
10. Jaśkowska M., (w:) Wilbrandt-Gotowicz M., Wróbel A., Jaśkowska M., *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania administracyjnego*, LEX/el. 2022, art. 145, tezy 2–3.
11. Kardas P., (w:) W. Wróbel, Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Część I. Komentarz do art. 1–52*, wyd. V, Warszawa 2016, art. 18, tezy 142 i 146.
12. Krawiec G., Stwierdzenie sfalszowania dowodu (popelnienia przestępstwa) jako warunek wznowienia postępowania administracyjnego na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 i 2 k.p.a., *Przegląd Prawa Publicznego* 2008, nr 7–8, s. 87–105.
13. Kukuła Z., Wpływ przestępstwa na akty administracyjne, *Samorząd Terytorialny* 2013, nr 1–2, s. 137–148.
14. Lach A., Skowroński K., *Magister na zamówienie*, *Rzeczpospolita PCD* 2004, nr 7, s. 19.
15. Marciniak J., Marciniak M., *Plagiat prac naukowych – wybrane zagadnienia*, *Radca Prawny* 2012, nr 1, s. 12–16.
16. Nędzarek A., Ewolucja znaczenia rażącego naruszenia prawa jako przyczyny nieważności decyzji administracyjnej w doktrynie i orzecznictwie, *Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego* 2019, nr 3, s. 43–65.
17. Ochman P., Spór o pojęcie dokumentu w prawie karnym, *Prokuratura i Prawo* 2009, nr 1, s. 20–37.

18. Pytlak K., Ghostwriting i pokrewne zjawiska nieprawidłowej atrybucji autorstwa w świetle polskiego prawa, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego* 2016, nr 4, s. 99–129.
19. Raglewski J., (w:) D. Flisak (red.), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz*, Warszawa 2015, LEX/el., art. 115, teza 10.
20. Stec P., (w:) Chmielnicki P. (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, LEX/el. 2017, art. 167(a), teza 3.
21. Szczypińska J., *Przestępstwo fałszu intelektualnego w ustawodawstwie, judykaturze i doktrynie*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 2001, nr 9, s. 61–79.
22. Śladkowska E., *Wydanie decyzji administracyjnej bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa w ogólnym postępowaniu administracyjnym*, Warszawa 2013, s. 261.
23. Wróbel W., Sroka T., (w:) Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Część II. Komentarz do art. 212–277d*, Warszawa 2017, art. 272, teza 6.
24. Zieliński J. M., (w:) Izdebski H., Zieliński J. M., *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, wyd. II, LEX/el. 2021, art. 76, tezy 1–7.

Orzecznictwo

1. Wyrok WSA w Warszawie z dnia 17 listopada 2020 r., sygn. II SAB/Wa 101/20, LEX nr 3116451.
2. Wyrok SN z dnia 4 czerwca 2003 r., sygn. WA 26/03, OSNKW 2003, nr 9–10, poz. 83.
3. Wyrok SA w Krakowie z dnia 8 marca 2001 r., sygn. II AKa 33/01, KZS 2001, nr 5, poz. 28.
4. Wyrok SN z dnia 5 kwietnia 2011 r., sygn. II KK 267/10, LEX nr 794972.
5. Wyrok SN z dnia 26 listopada 2014 r., sygn. II KK 138/14, OSNKW 2015, nr 4, poz. 35.
6. Wyrok SA w Katowicach z dnia 29 lipca 2016 r., sygn. II AKa 479/15, LEX nr 2139377.
7. Wyrok SN z dnia 16 grudnia 2016 r., sygn. II KK 314/16, LEX nr 2178700.
8. Postanowienie SN z dnia 7 października 2008 r., sygn. II KK 142/08, OSNwSK 2008, nr 1, poz. 1975.
9. Wyrok NSA z dnia 17 stycznia 2006 r., sygn. II OSK 406/05, LEX nr 196451.
10. Wyrok NSA z dnia 21 listopada 2012 r., sygn. II OSK 1318/11, LEX nr 1291909.
11. Wyrok SR w Szczecinie z dnia 22 grudnia 2016 r., sygn. IV K 912/14, LEX nr 2410111.

12. Wyrok SR w Świdnicy z dnia 12 marca 2013 r., sygn. II K 1002/11, LEX nr 1907122.

Inne

1. Uchwała nr RD/11/4/2020 Rady Dydaktycznej Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 30 kwietnia 2020 r.
2. Uchwała XXIV–31.9/19 Senatu UMCS.
3. Załącznik do Regulaminu studiów pierwszego i drugiego stopnia oraz jednolitych magisterskich w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.
4. Zarządzenie nr 228/2021 Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego z dnia 1 grudnia 2021 r.
5. Raport Najwyższej Izby Kontroli (Departament Nauki, Oświaty red. I Dziedzictwa Narodowego) System oceny jakości kształcenia w szkołach wyższych. Lata 2015–2017, Warszawa 2018.

Criminal liability for providing or using a diploma thesis writing service

Abstract

This paper offers a legal analysis of behaviours whereby a student submits a thesis not written by a student themselves. Doing so, a student seeks to obtain a diploma allegedly confirming their completion of a course of study, as well as to use the diploma so obtained. The analysis includes legal consequences to a person who provides thesis writing services. In addition, legal and administrative effects of obtaining such a diploma are discussed.

Key words

Diploma, Bachelor's thesis, Master's thesis, prosecutor, university, completion of a course of studies, Article 272 of the Penal Code, Article 273 of the Penal Code, Law on higher education and science.